

Genusanalys föreningsstöd Linköpings kommun

Författad av: Isabelle Widmark, FairPay Foundation

Nedkortad version

Inledning

Att titta på bidragsfördelning är intressant sett ur ett genusperspektiv. Både kvantitativa och kvalitativa aspekter är viktiga att titta på. Samtidigt som siffrorna visar på mönster behöver vi också ta reda på mer om det som finns bakom siffrorna, det som är människors vardag. Genusperspektivet, att titta på konsekvenserna av olika beslut, är avgörande för att kunna fatta beslut som gynnar alla invånare på ett likvärdigt sätt. Vi har länge vetat att tjejer generellt idrottar mindre än killar, men att tjejer också, generellt, får mindre resurser i sitt idrottsutövande. Detta hänger ihop med den övergripande könsmaktsordningen som värderar pojkar och män högre på nästan alla nivåer. Denna rapport innehåller bakgrund kring föreningsstöd och idrotten¹ i Linköping, sett utifrån ett genusperspektiv. Dessa delar följs sedan av empiriskt material och avslutas med åtgärdsförslag för att göra föreningsidrotten jämställd.

Mål och syfte

Syftet med denna analys är att titta på hur föreningsstöd och bidragssystem fungerar sett ur ett genusperspektiv. Detta ses som ett komplement till den befintliga bidragsutredning som nu genomförs i Linköping kommun. Målet är att ta fram åtgärdsförslag som kan ligga till grund för det fortsatta utvecklingsarbetet. *Ser vi några könsmonster i befintligt bidragssystem? Vad kan eventuellt göras i relation till föreningsstödet för att underlätta föreningsidrottens jämställdhetsarbete?*

Metod och material

Det material som använts i denna analys är främst statistik som bygger på kommunens fördelning av föreningsstöd från 2016², Utvärderingsringens *“utredning av det totala stödet till föreningar i Linköpings kommun 2014”* samt intervjuer. Jämställdhets- och mångfaldspolicy samt utkast på nytt Idrottspolitiskt program har också använts som underlag för att titta på riktning och åtgärder framåt. Det övergripande statistiska underlag som finns att tillgå hos fritidsförvaltning är könsuppdelad, sett till deltagartillfällen, antal medlemmar och totala resurser. Det finns dock ingen tydlig könsuppdelad statistik för varje specifikt bidrag som delats ut.

Som metod har semistrukturerade intervjuer i kombination med analys av statistiskt underlag använts. För att “mäta” jämställdhet har fokus legat på representation, resursfördelning, deltagartillfällen samt *upplevelser* av jämställdhetsarbete i Linköpings föreningsidrott.

Genusanalys

När vi talar om genus menar vi det sociala könet, det vill säga något vi konstruerar. Det betyder att det vi anser vara manligt respektive kvinnligt inte kan förklaras av ett biologiskt kön. Många idrotter har “genuskodats”, i ett system där manligt och kvinnligt skiljs åt på olika sätt. Det mesta inom idrotten är idag uppdelat utifrån två kön, manligt och kvinnligt. När vi gör analyser eller studier av idrott görs de oftast utifrån denna binära könsuppdelning då det är så idrottens struktur ser ut. Genusmedveten analys hjälper oss att synliggöra när och var genusystemet gör värderingsskillnader mellan kvinnor och män, samt synliggöra föreställningar som kopplas till respektive kategori. Det kan exempelvis synas i olika antaganden vi gör när vi fördelar resurser.

---

¹ Valt att fokusera på idrott. Föreningsstödet riktar sig även till andra föreningar såsom religiösa föreningar och ..., men i denna genomlysning ligger fokus på idrottsföreningar.

² Föreningsbidrag statistik 2016, Ungdomsföreningarnas bidrag och medlemmar, Linköpings kommun

Genusbudgetering – strategier för att öka jämställdhet

När vi analyserar resursfördelning är gender budgeting, genusbudgetering, ett viktigt verktyg. Genusbudgetering handlar om att utvärdera budgetens effekter sett ur ett genusperspektiv, integrera ett genusperspektiv på alla nivåer i budgetförfarande samt förändra inkomster och utgifter för att främja jämställdhet (restrukturering). Ingrid Osika och Anna Klerby som varit med och tagit fram olika modeller för genusbudgetering i Sverige brukar beskriva tre olika strategier för att arbeta med jämställdhet vid beslutsfattande gällande ekonomi och resurser. Dessa tre strategier är:

1. *Anpassning och assimilering*, vilket betyder att vi arbetar för att anpassa kvinnan efter manlig norm. Det kan till exempel handla om att uppmuntra flickor i att välja fritidsaktiviteter där män traditionellt sett engagerar sig.
2. *Omvärdering*, vilket handlar om att addera kvinnors perspektiv. Här är utgångspunkten att flickors och kvinnors intressen har blivit bortprioriterade i resursfördelning och att lösningen ligger i att lägga till flickor och kvinnors behov så att stödet från samhället blir jämlikt, oavsett val av intressen och aktiviteter. Verksamheter ska med andra ord inte värderas utifrån om de är mans- eller kvinnodominerade.
3. *Transformering*, som handlar om att förändra normer och värderingar. Detta är en strategi där “könsmärkning” av aktiviteter ifrågasätts. Insatser handlar om att utmana nedärvda värderingar och bryta könsstereotyper val.

Linköpings jämställdhets- och mångfaldspolicy

Linköpings kommun antog 2005 en jämställdhets- och mångfaldspolicy. Denna policy beskriver att kommunen ska bedriva **ett aktivt** jämställdhets- och mångfaldsarbete som utgår från den grundläggande principen om likabehandling och ickediskriminering oavsett kön, ålder, funktionshinder, sexuell läggning, etnicitet, religion eller trosuppfattning. Denna grundläggande princip ska genomsyra kommunens hela verksamhet såväl som arbetsgivare som i förhållande till brukare. Arbetet ska kännetecknas av utveckling, förbättring och leda till ökad kvalitet³.

Linköpings idrottspolitiska program

Linköping ska under 2018 anta ett nytt idrottspolitiskt program. Det idrottspolitiska programmet *Aktiv hela livet* ska ge stöd och vägledning för nämnder, förvaltningar och styrelser i arbetet med att skapa förutsättningar och möjligheter för medborgarna att vara aktiva hela livet. Programmet ska även tydliggöra vilken viljeinriktning och utveckling kommunen vill se för att, tillsammans med föreningsliv och andra aktörer, skapa möjlighet för alla Linköpingsbor att kunna motionera utifrån sina önskemål och förutsättningar. Programmet utgår framför allt från två fokusområden: *Jämställdhet och tillgänglighet* samt *aktiv hela livet*.

Stöd till föreningslivet – Jämställdhetsperspektiv

Det är en ganska komplicerad uppgift att räkna ut hur kultur- och fritidsförvaltningens resurser fördelar sina resurser mellan flickor, pojkar och kvinnor, män. *Vad ska ingå i beräkningen? Vilka verksamheter räknas in?* I Linköping är fotboll den största idrotten både för flickor och pojkar.

---

³ Riktlinjer för jämställdhet och mångfald <http://www.linkoping.se/contentassets/d9c67e563a7a40ffa259e152408f9e73/riktlinjer-for-jamstallldhet-och-mangfald.pdf>

Fotbollen står för drygt 34 % av verksamheten. Därefter följer innebandy och simidrott med närmare 13 % respektive 6,5 % av samtliga deltagartillfällen. Situationen i Linköping liknar mycket den bild som finns i landet i stort⁴.

Största idrotterna för flickor respektive pojkar (2016)	
Flickor	Pojkar
1. Fotboll	1. Fotboll
2. Ridsport	2. Innebandy
3. Gymnastik	3. Ishockey
4. Simidrott	4. Simidrott
5. Handboll	5. Handboll
6. Innebandy	6. Taekwondo
7. Akademisk idrott	7. Tennis
8. Friidrott	8. Basket
9. Konståkning	9. Akademisk idrott
10. Tennis	10. Bandy

<i>Redovisning 2016</i>	Flickor %	Pojkar %
Antal medlem i förening	43,47	56,53
Deltagartillfällen	40,91	59,09
Erhållet bidrag	5 064 791,66 kr	7 314 291,34 kr

Inom idrott har det varit vanligt att fokusera på *anpassning*, dvs. att tjejer ska bli en del av manlig norm. I många föreningar finns det en förväntan på att tjejer ska bli en del av pojkarnas aktiviteter, och därmed också få tillgång till mer resurser. Det är viktigt att se till fler alternativ, till exempel *omvärdering* där vi fokuserar på att förstå flickornas behov och utgå från det i planering. För att förstå lite mer kring eventuella könsmonster har jag valt att titta närmare på fyra föreningar i kommunen. Dessa är Vikingstad FC, Nykils aktivitetsförening, Björkebergs IF och IF Friskis & Svettis. Jag har framför allt valt att utgå från statistik utifrån fördelning av medlemmar och deltagartillfällen på flickor/pojkar som redovisats för 2016. Dessa fyra föreningar uppvisar relativt jämförbart medlemsantal, men uppvisar samtidigt ett annat mönster vad gäller resursfördelning och deltagartillfällen.

Vikingstad FC är en fotbollsförening där flickor utgör ca 45 % och pojkar 55 % av föreningens barn- och unga. Samtidigt som antalet medlemmar är relativt jämförbart ser vi att deltagartillfällen skiljer sig åt en del. Flickor utgör bara 32,68 % av deltagartillfällen medan pojkar utgör 68,2 %. Vi ser också att resurser fördelas ca 61.000 kr till flickor och ca 134.000 kr till pojkar. Även om medlemsantalet är relativt jämförbart kan vi se att resurser fördelas ganska ojämförbart. Vi kan anta att detta beror på att pojkarnas fotboll får större utrymme i föreningen.

⁴ 2014, *Utvärderingsringen*, "Utredning av det totala stödet till föreningar i Linköpings kommun".

Nykils aktivitetsförening är en förening med flera olika aktiviteter och idrotter, bland annat gymnastik, ishockeyrink och skateboard. Ungefär 59 % flickor och ca 41 % pojkar som medlemmar. Däremot utgör pojkar ca 63 % av deltagartillfällena och flickor ca 37 %. Det finns med andra ord en omvänd skillnad här, där pojkar, som utgör en mindre procent av medlemmar, tar del av föreningens aktiviteter i större utsträckning. Vidare kan vi också konstatera att pojkar får dubbelt så mycket stöd som flickor. Pojkar 8278 kr och flickor 4857 kr. Även om det inte handlar om några direkt stora summor, är det ändå viktigt att fundera över varför vi ser dessa skillnader.

Björkeberg IF är en förening utanför Linköping som är jämställd vad gäller andel flickor (51,52 %) och pojkar (48,48 %). Däremot skiljer sig deltagartillfällena ganska stort mellan flickor och pojkar, där flickor utgör endast en del av 29,37 % medan pojkar utgör 70,63 %. Ser vi till resurser får pojkar 51.269 kr och flickor 21.320 kr. Att deltagartillfällena skiljer sig en del kan ha att göra med att föreningen har en hockeyrink, vilket traditionellt sett har varit en arena för pojkar, vilket kan leda till en snedfördelning av resurser i föreningen. *Kan föreningen arbeta mer med att stimulera tjejernas aktiviteter?*

IF Friskis & Svettis har totalt 1344 medlemmar i åldrarna 7–20 år. Av dessa utgör flickor 55,51 % medan pojkar utgör 44,49 %. Det gör det till en förhållandevis jämställd fördelning sett till andelen medlemmar. Det som däremot utmärker IF Friskis & Svettis är att deltagartillfällena skiljer sig åt markant, där flickor utgör hela 92,1 % av alla deltagartillfällena. Flickor erhåller 135 685 kr i bidrag medan pojkar erhåller endast 11 627 kr. Lägg därtill att IF Friskis & Svettis har en styrelse bestående av 100 % män.

Det finns olika anledningar till att föreningar som uppvisar ganska bra fördelning vad gäller antalet medlemmar, samtidigt uppvisar ojämsställda verksamheter när det gäller deltagartillfällena och resurser. Först och främst måste vi titta på vad en verksamhet innehåller för aktiviteter. Vi vet till exempel att föreningsstödet utformning ger vissa fördelar till lagidrotter. Då pojkar ofta utgör en större del av lagidrott faller också mer resurser på dem. Studier har också visat att flickor och pojkars förhållande till idrotten ibland skiljer sig åt. Då pojkar och män ofta ses som norm inom många idrotter finns en risk att flickors intresseområden väljs bort. Detta sker många gånger omedvetet.

Analys och åtgärdsförslag

I samtal med idrottsföreningar och tjänstepersoner på kultur- och fritidsförvaltning framkommer en gemensam uppfattning om nuvarande bidragssystem och dess spretiga utformning. Det behövs en tydligare samordning. När Linköpings kommun går in i arbetet med att se över hantering av bidrag och föreningsstöd i kommunen finns det goda möjligheter att integrerar ett tydligt genusperspektiv på utformning och uppföljning av stöd till föreningar. För att göra det lättare att arbeta mer kontinuerligt med dessa frågor behöver det plockas in i ett större utvecklingsarbete. Ekonomi och bidrag är ett styrmedel genom vilket en kommun styr samhällsutveckling och gör prioriteringar mellan olika grupper och behov.

Precis som i många andra kommuner i landet har Linköpings kommun deltagartillfällena som landar på runt 40 % för flickor respektive 60 % för pojkar. Att det ser ut så har att göra med flera saker. Bland annat att föreningsstödet i sin konstruktion gynnar vissa idrotter, tex. lagidrotter, där pojkar ofta utgör majoritet. Flickors lägre antal deltagartillfällena kan också betyda att flickor och unga kvinnor är mindre nöjda med hur idrotten organiseras, vilket är viktigt att titta närmare på framöver.

Nedan följer ett antal åtgärdsförslag:

1. Stöd till föreningar sker oftast via ett normstyrt stödsystem. Föreningsstöd och verksamhetsbidrag är ett sådant, där bidrag baseras på antal medlemmar, aktiviteter, deltagartillfällen. Detta ses som en neutral modell och ett ganska rättvist system. Samtidigt vet vi att stödets utformning ger vissa fördelar till lagidrotter. Att plocka in fler aspekter vid bidragsgivning öppnar upp för fler föreningar och idrotter att söka bidrag från kommunen, vilket kommer att jämna ut fördelning över tid. Ett annat problem är att denna statistik inte omfattar kvalitativa aspekter som också är viktiga vid bedömningar.

Åtgärdsförslag: Även om det inte går att ändra föreningsstödet utformning över en natt, så kan Linköpings kommun arbeta med jämställdhet i sin grund vid handläggning av ansökningar. För detta är det bra att ha checklistor som påminner om jämställdhetsperspektivet i alla steg.

I ansökningsformulär, oavsett manuella eller digitala, är det bra om sökande part får svara på ett antal frågor om jämställdhet. Detta fungerar i två syften. Dels är det bra för förvaltning och bidragsgivare att veta hur sökande förening tänker kring jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet. Samtidigt ger det sökande part ett tillfälle att fundera kring viktiga perspektiv, så att inte ansökningsförfarande sker per slentrian. Reflektion och medvetandegöra brukar fungera som ett bra första steg i förändringsarbetet.

2. Uppföljning av bidrag är idag uteslutande av kvantitativ karaktär. Med tanke på den stora mängden bidrag och föreningar i kommunen är det ett relativt lätthanterligt sätt att se hur resurser används av föreningar. Men om man vill att föreningsstöd till idrott också ska ingå i ett större utvecklingsarbete, tex. för att kunna leva upp till jämställdhetsmål och det Idrottspolitiska programmet, är det viktigt med uppföljning som också bygger på kvalitativa aspekter. Både hos föreningar men också hos barn- och unga och deras uppfattning av idrotten.

Åtgärdsförslag: Att ha ett ansökningsformulär med tydligt jämställdhetsperspektiv hjälper inte bara att stimulera föreningars tanke kring jämställdhetsarbete, utan hjälper också kommunen i uppföljning av bidrag. Genom att mottagare av bidrag och föreningsstöd har motiverat sitt arbete vid ansökan finns det också något att följa upp. Att göra kvalitativ uppföljning tar tid. Det finns dock en intressant lösning för detta, som följer med nästa punkt.

3. Resursfördelning i en kommun handlar ofta om att skapa förutsättningar för invånarna i olika sammanhang. Men resursfördelning handlar också om utveckling, och kan på ett tydligare sätt vävas in i ett strategiskt utvecklingsarbete. För en kommun är resursfördelning ett styrmedel för att uppnå olika ändamål. För kultur- och fritidsförvaltningen handlar det till exempel om arbetet med att uppnå övergripande jämställdhetsmål samt det Idrottspolitiska programmet.

Åtgärdsförslag: Anställ en person på kommunen som fungerar som "fokalpunkt" med fokus på utvecklingsperspektiv och samverkan mellan föreningar, idrottsförbund och kommunen. För att uppnå de mål som kommunen har satt upp behövs ett dagligt arbete för att hålla frågor på agendan och se till att de efterlevs. Det Idrottspolitiska programmet har bland annat använt Riksidrottsförbundets strategi 2025 som sin grund. Detta öppnar upp för samverkan kring idrott och föreningsliv. Om kommunen har en person med ansvar för denna samverkan samt kvalitativ uppföljning av föreningsstöd, kommer med stor sannolikhet skillnad märkas i hur föreningar också förhåller sig till jämställdhetsfrågor och kommunens övergripande utvecklingsmål. När kommunens mål möter föreningslivets egna målsättningar kan det leda till ett framgångsrikt samarbete.

För att komma åt olika frågeställningar behövs, med jämna mellanrum, undersökningar som rör invånarens vanor och behov. Ett arbete som också kan ingå hos en person med ansvar för kvalitativ uppföljning av föreningsstöd. Utöver årliga redovisningar gällande föreningsstöd samt utvärderingar från Riksidrottsförbundet kan kommunen på egen hand bilda sig en uppfattning av hur och av vilka grupper olika resurser används inom kultur- och fritidsområdet. Något som utvärderingsringen också påpekade i sin rapport "*Utredning av det totala stödet till föreningar i Linköpings kommun*" (2014).

4. Bidragssystemet behöver bli bättre, enklare, mer rättvist och effektivt. Föreningar som varit en del av samtalet kring bidragsutredningen samt tjänstepersoner på kommunen upplever samma sak i detta. Det handlar också om att säkerställa så att resurser fördelas lika. Föreningar har inte alltid resurser och kunskap att följa upp som de skulle vilja. I detta förändringsarbete måste kommunen ta ansvar att säkerställa att föreningar inte fördelar resurser och träningstider på ett ojämnt sätt.

Åtgärdsförslag: Det kan vara aktuellt att införa något form av "spärrsystem" för att föreningar inte kan lägga mer träningstider på pojkar. Det kan vara svårt att styra andelen deltagartillfällen men det går till exempel att styra träningstider. Det kan vara ett första sätt för att bryta strukturer. Precis som jämställd sponsring är ett sätt att bryta envisa strukturer på en marknad, kan kommuner göra motsvarande insatser inom föreningslivet.

5. Även om Linköpings kommun delvis har könsuppdelad statistik att tillgå idag behövs även tydligare könsuppdelad statistik för varje specifikt bidrag som delats ut. Detta för att se hur föreningar söker sig till olika bidrag (finns det något mönster i det?) samt för att se var det finns potential för tjej- och kvinnodominerade sporter att söka mer stöd och bidrag. Ett mer aktivt arbete med fokus på gender budgeting (genusbudgetering) kan också vara bra. Detta handlar om att utvärdera budgetens effekter sett ur ett genusperspektiv samt att integrera genusperspektiv på alla nivåer.

Åtgärdsförslag: Ingrid Osika och Anna Klerby listar anpassning och *assimilering, omvärdering* och *transformering* som olika strategier för att arbeta med genusbudgetering. När det kommer till föreningsstöd kan det vara bra att ha dessa perspektiv i arbetet med jämställdhetsintegrering. Inom idrotten i stort har det varit vanligare att fokusera på att få in flickor i lagsporter, de traditionellt manliga sporterna. Men att arbeta med jämställdhet handlar inte bara om att plocka in tjejer i befintliga strukturer och mansdominerade idrotter (att mannens idrott fortsatt ses som norm), utan det handlar också om att lägga resurser, utrymme på de idrotter som många tjejer och kvinnor föredrar. Att försöka bryta lagidrotternas dominans i resursfördelning är ett sätt att göra det på. Att göra särskilda satsningar på flickdominerade idrotter är ett annat.

6. Det är ofta resurs- och tidskrävande för föreningar att arrangera egna jämställdhetsutbildningar. Men det är också viktigt med utbildningar för att påminna sig om vad vi jobbar för och hur vi kan nå dit. Föreningar säger att de tror sig vara jämställda men att de kanske missar viktiga perspektiv. Kunskapsinhämtning är en viktig del i att kunna göra bättre analyser kring sin egen verksamhet.

Åtgärdsförslag: Kan kommunen införa två obligatoriska föreningsträffar per år, med fokus på information och utbildning kring jämställdhet, mångfald och normer? Detta kan då fungera som en bra plattform för att informera om kommunens övergripande arbete med föreningslivet. Koppling till det idrottspolitiska programmet blir viktig i framtida arbete med föreningsstöd och resursfördelning och kan därför ses som en grund för dessa insatser.

7. Träningstider ligger idag inte i kommunens hela ansvar. Det ligger på en egen kommitté som är en sammanslutning av idrottsföreningar i kommunen. Vi kan tala om det som en demokratisk struktur,

men det skapar också vissa svårigheter vad gäller styrning och uppföljning. Det är viktigt kommunen hittar ett sätt att kontrollera fördelning av träningstider när ett arbete med jämställdhet intensifieras.

Åtgärdsförslag: Sätt upp en prioritetslista som säkerställer att tider fördelas jämställt. Det hindrar inte från att ha en kommitté med ansvar för att följa upp fördelning. Tillsammans med idrottsförening kan kommunen göra en kvantitativ och kvalitativ analys av tillgång till idrottsanläggningar och spontanidrottsytor. Genom denna analys får kommunen ökad kunskap om vanor när det gäller kommunens idrottsytor, men det ger också möjlighet att se om det finns genusmönster i användandet av anläggningar.

8. Bryt mönster och våga göra saker annorlunda. Många kommuner vill arbeta aktivt med jämställdhet och mångfald, men ofta inom befintliga ramar. För att förändra strukturer, och normer, krävs det att vi bryter upp med gamla vanor och handlingsmönster. En kommun kan hjälpa invånare i ett sådant förändringsarbete genom att successivt förändra sätt vi gör saker på. Med det kommer också attityder och beteenden att förändras över tid.

9. Vid framtida analyser är det bra att utgå från ett bredare perspektiv på maktordningar (intersektionellt perspektiv). Det är också viktigt att få in socioekonomiska analyser för att förstå vem och vilka som gynnas alternativt missgynnas av nuvarande system inom en kommun.

10. Om vi tittar på erhållet bidrag/föreningsstöd för flickor och pojkar i Linköping kan vi se att omkring två miljoner kronor mer går till pojkar. Som tidigare beskrivet beror det sannolikt på flera olika saker, men en anledning kan vara föreningsstödet uppbyggnad och att det gynnar lagidrotter där pojkar också är mer aktiva. Denna summa, två miljoner kronor, kan dock ses som den mellanskillnad som kan användas för särskilda satsningar i syfte att jämna ut skillnader mellan kön.

Åtgärdsförslag: Använd mellanskillnaden i erhållet bidrag, i detta fall omkring 2 miljoner kronor, för särskilda satsningar på tjejers idrottande i Linköpings kommun. Det kan till exempel handla om satsningar på tjej- och kvinnodominerade idrotter eller så kan det handla om att föreningar kan söka bidrag för att utöka sin verksamhet för tjejer. Innan denna åtgärd eventuellt genomförs kan det vara bra att göra en grundligare ekonomisk genomlysning för att veta mer exakt vad mellanskillnaden är (också sett ur ett socioekonomiskt perspektiv), samt en undersökning vars syfte är att ta reda på mer om flickor och pojkars behov i relation till föreningsliv, fritid och idrottande. Detta för att kunna göra bra och riktade satsningar inom idrotten som leder till faktisk förändring över tid.